

۱۵-۱- مهم‌ترین سیاست‌های پولی و اعتباری سال ۱۳۹۹

اقتصاد ایران در سال ۱۳۹۹ شرایط ویژه و خاصی را تجربه کرد. علاوه بر اینکه بحران شیوع ویروس کرونا، اقتصاد ایران و جهان را به شدت تحت تاثیر قرار داد و فعالیت‌های جهانی اقتصاد را کند کرد، مشکلات دیگری نظیر تشدید تحریم‌های بین‌المللی و ریسک‌های ناشی از آن در تمام ابعاد اقتصاد کلان، معیشت خانوارها، کسب و کار بنگاه‌ها و بودجه دولت را متاثر نمود؛ به طوری که وضعیت کلی اقتصاد را با چشم‌اندازی مبهم همراه با انتظارات تورمی بالا ترسیم کرد. در پی این وقایع، نرخ ارز با نوسان شدیدی مواجه شد؛ لیکن در ادامه به تبع انتظارات مثبت فعالان اقتصادی، روندی کاهشی را تا پایان سال تجربه نمود. مجموعه این عوامل، موجب صعودی شدن نرخ تورم در نیمه دوم سال شد.

بانک مرکزی در واکنش به شرایط به وجود آمده و با هدف ثبات‌بخشی به فضای اقتصادی کشور تلاش کرد تا با اجرای درست و به‌هنگام مجموعه‌ای از سیاست‌های پولی، اعتباری و ارزی و اعمال مقررات نظارتی در شبکه بانکی، تورم را مهار و از رشد تولید و اقتصاد حمایت کند. در این زمینه، تلاش‌های بانک مرکزی و اجرای اقدامات و تدابیر سیاستی و نظارتی موجب مثبت شدن عملکرد رشد تولید ناخالص داخلی (با نفت و بدون نفت) در سال ۱۳۹۹ شد. به علاوه، بانک مرکزی به منظور ثبات‌بخشی به فضای اقتصاد کلان (به ویژه ثبات قیمت‌ها و رشد اقتصادی)، برای نخستین بار سیاست پولی خود را بر اساس تجربیات موفق جهانی از مسیر انتخاب هدف برای تورم و کنترل نرخ سود در دالان نرخ سود تعیین

نمود. در همین راستا، به منظور استفاده از ابزارهای متداول در رویکرد جدید سیاست پولی، این بانک با توسعه زیرساخت‌ها و فراهم کردن بسترهای لازم (به ویژه در چارچوب فقهی و شرعی)، ابزارهای دخالت غیرمستقیم خود را در بازار بین بانکی (نظیر عملیات بازار باز از طریق توافق با خرید و باز خرید معکوس، تسهیلات قاعده‌مند، سپرده‌پذیری قاعده‌مند) پیاده کرد.

سال ۱۳۹۹، به لحاظ تحولات نرخ سود بین‌بانکی و عوامل موثر بر این تحولات سال پرچالشی محسوب می‌گردد. بررسی تحولات نرخ سود در بازار بین‌بانکی نشان می‌دهد میانگین موزون نرخ سود معاملات در بازار بین‌بانکی که در اسفند ماه ۱۳۹۸ در سطح ۱۸/۳۴ درصد بود طی یک روند کاهشی در فروردین و اردیبهشت ماه ۱۳۹۹ به ترتیب به ۱۶/۶۸ و ۱۱/۷۱ درصد رسید که این کاهش قابل ملاحظه بر اساس عرضه و تقاضا و معطوف به افزایش قابل توجه و بی‌سابقه عرضه وجوه در این بازار بوده است. تحولات منابع مازاد بانک‌ها در سه ماهه اول سال ۱۳۹۹ نشان می‌دهد که ذخایر اضافی بانک‌ها به دلایلی همچون آثار پولی خرید ارزهای دولت با نرخ نیمایی در روزهای پایانی سال ۱۳۹۸ و ابتدای سال ۱۳۹۹، پرداخت وجوه تنخواه‌گردان خزانه به دولت و در ادامه واریز وجوه دولتی به حساب بانک‌ها در قالب هزینه‌کرد دولت و واریز حقوق و دستمزدها و سایر مخارج دولت، پرداخت‌های یارانه معیشتی به اقشار آسیب‌پذیر، پرداخت تسهیلات کرونایی در چارچوب مصوبات ستاد ملی مقابله با کرونا در اوایل سال ۱۳۹۹ روند افزایشی شدیدی را تجربه نمود. از سوی دیگر، کاهش تقاضای تسهیلات بانکی به واسطه افزایش نااطمینانی‌ها و ریسک‌های مترتب بر

فعالیت‌های اقتصادی در شرایط شیوع کرونا و مصوبات مربوط به کاهش نسبت سپرده قانونی بانک‌ها با هدف پرداخت تسهیلات به خانوارها و بنگاه‌های آسیب‌دیده از شیوع کرونا در ماه‌های ابتدایی سال ۱۳۹۹ تقاضا برای وجوه در این بازار را به میزان زیادی کاهش داد؛ به طوری که مجموع ذخایر اضافی بانک‌ها که در پایان اسفند ماه ۱۳۹۸، معادل ۳۱۲/۴ هزار میلیارد ریال بود، در پایان خرداد ماه ۱۳۹۹ به رقم بی‌سابقه ۷۱۳/۸ هزار میلیارد ریال رسید و چنین حجم عظیمی از منابع مازاد منجر به کاهش نرخ سود در بازار بین‌بانکی شد. بنابراین، کاهش نرخ سود در بازار بین‌بانکی در اوایل سال ۱۳۹۹ صرفاً تحت‌تاثیر تحولات قابل ملاحظه عرضه و تقاضای وجوه در این بازار قرار داشته و با توجه به ناسازگاری با بنیادهای اقتصادی، این کاهش هدف سیاستی بانک مرکزی نبوده است. در همین ارتباط و در واکنش به این تحولات، بانک مرکزی با هدف کاهش دامنه دالان نرخ سود و هدایت نرخ سود در بازار بین‌بانکی به سمت نرخ سیاستی، نرخ سود سپرده‌گذاری بانک‌ها و موسسات اعتباری غیر بانکی نزد خود را طی سه مرحله افزایش داد (۱۰ به ۱۲، ۱۲ به ۱۳ و ۱۳ به ۱۴ درصد). بدین ترتیب، دالان نرخ سود بازار بین بانکی در دامنه ۲۲-۱۴ درصد تنظیم شد. در ادامه، بانک مرکزی به اقتضای شرایط خاص آن مقطع زمانی با هدف تقویت مکانیزم انتقال پولی و به منظور حفظ ارزش پول ملی، کاهش سیالیت نقدینگی و ایجاد ثبات در نظام پولی و مالی کشور، با پیشنهاد به شورای پول و اعتبار، تنوع سپرده‌های بانکی و افزایش سقف نرخ سود علی‌الحساب سپرده‌های سرمایه‌گذاری (کوتاه‌مدت عادی ۱۰ درصد، کوتاه‌مدت ویژه سه‌ماهه و شش‌ماهه با سقف نرخ‌های ۱۲ و ۱۴ درصد، سپرده سرمایه‌گذاری با سررسید یک‌ساله و دوساله به ترتیب ۱۶ و ۱۸ درصد) را در دستور کار قرار داد و بعد از تصویب در شورای پول و اعتبار، آن را به شبکه بانکی کشور ابلاغ نمود. همچنین، بانک مرکزی با افزایش انتشار گواهی سپرده مدت‌دار ویژه سرمایه‌گذاری (عام) ۱۸ درصدی توسط بانک‌ها و تعیین سقف انتشار این اوراق تا پایان شهریور ماه ۱۳۹۹، حداکثر به میزان ۲۰ درصد سپرده‌های بلندمدت آنها در پایان اسفند ماه ۱۳۹۸ موافقت کرد.

از دیگر اقدامات سیاستی بانک مرکزی ایجاد سازوکار جدیدی مبتنی بر روش «میانگین‌گیری» برای محاسبه و نگهداری سپرده قانونی با هدف کاهش نوسانات نرخ سود در بازار بین‌بانکی، بهبود مدیریت نقدینگی و ایجاد یک مکانیزم انگیزشی در بانک‌ها برای ایجاد پیش‌بینی جریان وجوه است که بانک مرکزی در سال ۱۳۹۹ آن را اجرایی کرد. بر اساس این رویکرد جدید، دوره نگهداری سپرده قانونی ۱۴ روز و محاسبه آن بر اساس میانگین دوره نگهداری سپرده قانونی (با لحاظ روزهای تعطیل) تعیین شد.

در زمینه مقررات احتیاطی کلان، بانک مرکزی با هدف بهبود کیفیت دارایی‌های بانک‌ها و موسسات اعتباری، بر اساس مصوبه شورای پول و اعتبار، بانک‌ها و موسسات اعتباری را به نگهداری حداقل معادل ۳ درصد از مانده کل سپرده‌های بانکی خود به صورت اوراق مالی اسلامی قابل معامله در بازار سرمایه که توسط خزانه‌داری کل کشور منتشر می‌شود، ملزم کرد. به‌علاوه، بانک مرکزی به منظور کنترل رشد نقدینگی و تورم از مسیر کنترل خلق پول توسط بانک‌ها و برقراری سازگاری و هماهنگی سیاست‌های احتیاطی با سیاست پولی، «سیاست احتیاطی کنترل رشد ترازنامه شبکه بانکی» را نیز بر اساس مصوبه شورای پول و اعتبار در دستور کار خود قرار داد که در همین راستا «ضوابط ناظر بر کنترل مقداری دارایی‌های شبکه بانکی کشور» توسط بانک مرکزی به شبکه بانکی کشور ابلاغ شد. بر اساس این ضوابط، حد مجاز رشد ماهیانه خالص مجموع دارایی‌ها (به استثنای اقلام و سرفصل‌ها و افزایش دارایی ناشی از رویدادهای ذکر شده در این ضوابط) برای بانک‌های تخصصی دولتی معادل ۲/۵ درصد و برای سایر بانک‌ها و موسسات اعتباری معادل ۲ درصد تعیین شد. البته، این اختیار به بانک مرکزی داده شد که حسب اهمیت سیستمی، ارزیابی عملکرد و وضعیت شاخص‌های سلامت بانکی هر یک از موسسات اعتباری، حدود مقرر در این ضوابط را تعدیل نماید.

علاوه بر مقررات احتیاطی اشاره شده، بانک مرکزی به منظور ایجاد سازوکار واحد جهت واگذاری اموال مازاد بانک‌ها و

گزارش اقتصادی و ترازنامه سال ۱۳۹۹

اعتباری کوثر) در بانک سپه را پس از دو سال و نیم از آغاز، در سال ۱۳۹۹ به سرانجام رساند.

در حوزه سیاست‌های اعتباری و با هدف رفع موانع پولی رونق تولید، هدایت منابع مالی به فعالیتهای مولد اقتصادی و تامین سرمایه در گردش سالم و پایدار برای واحدهای تولیدی، اولین اوراق «گواهی اعتبار مولد» (گام) در بهمن ماه ۱۳۹۹ منتشر شد. همچنین، بانک مرکزی به منظور حمایت از خانوارها و فعالیتهای آسیب‌دیده از کرونا، اقدام به تامین ۷۵۰ هزار میلیارد ریال تسهیلات بانکی کرد که تامین یک سوم آن از محل کاهش سپرده قانونی بانک‌ها تدوین و اجرایی شد. در همین راستا و به منظور خنثی‌سازی آثار پولی، مساعدت‌های نقدینگی بانک مرکزی در حمایت از خانوارها و کسب و کارهای آسیب‌دیده از شیوع بیماری کرونا، نسبت سپرده قانونی بانک‌ها و موسسات اعتباری غیربانکی از شهریور ماه به ارقام قبل از زمان اجرای مصوبه (مصوبه قبلی این شورا در اردیبهشت ماه) بازگشت.

جهت‌گیری کلی و اقدامات بانک مرکزی در سیاست‌های اعتباری بر اولویت‌بندی و هدایت تخصیص منابع بانکی به بخش‌های مولد اقتصاد به منظور حمایت از تولید، اشتغال و تسهیل تامین مالی استوار بود. در این خصوص می‌توان به اقداماتی مانند استمرار حمایت از تامین مالی بنگاه‌های کوچک و متوسط، حمایت از صنایع پیشران و خاص، حمایت از زنجیره‌های تولید در صنایع خودروسازی، تامین مالی شرکت‌های دانش بنیان، تخصیص منابع بانکی به اولویتهای دو بخش صنعت و معدن و مسکن، افزایش سقف تسهیلات اشتغال‌زایی روستاییان و ایثارگران، افزایش تسهیلات ساخت و خرید مسکن نخبگان و اعطای تسهیلات قرض‌الحسنه بابت بیماران صعب‌العلاج، سرطانی و زوج‌های نابارور اشاره نمود. از دیگر اقدامات اعتباری بانک مرکزی می‌توان به مساعدت‌های این بانک

موسسات اعتباری غیر بانکی با هدف بهبود کیفیت ترازنامه بانک‌ها، «دستورالعمل نحوه واگذاری اموال مازاد موسسات اعتباری» به شبکه بانکی کشور را نیز ابلاغ کرد که این امر به افزایش قدرت نقدشوندگی و کاهش انجماد دارایی‌های بانک‌ها و موسسات اعتباری کمک می‌نماید.

همچنین، با هدف تامین مالی دولت و پرهیز از پولی‌سازی کسری بودجه و آثار و تبعات پولی و تورمی ناشی از آن، کاهش هزینه‌های معاملاتی، تسهیل دسترسی بانک‌ها و موسسات مالی غیر بانکی به اوراق بدهی دولتی، بهبود کیفیت ترازنامه آنها، تعمیق بازار بدهی و تعیین روشی مشخص برای اعطای اعتبار به بانک‌ها و موسسات اعتباری در ازای دریافت وثیقه با بهره‌گیری از ظرفیت عملیات بازار باز و تسهیلات قاعده‌مند، کارگزاری بانک مرکزی را ایجاد کرد تا از طریق آن اوراق دولت در عرضه اولیه را به بانک‌ها (در بازار بین‌بانکی) و فعالان بازار سرمایه (اعم از اشخاص حقیقی و حقوقی از طریق سامانه مظنه‌یابی) بفروشد. با فعالیت این کارگزاری از ۱۳ خرداد ماه ۱۳۹۹ تا پایان همان سال، ۴۲ مرحله حراج هفتگی برای فروش اوراق بدهی دولتی برگزار شد و در مجموع مبلغ ۱۲۵۷/۴ هزار میلیارد ریال انواع اوراق به فروش رسید.

بانک مرکزی در راستای وظایف خود تلاش کرد تا از طریق مدیریت اضافه‌برداشت بانک‌ها و جلوگیری از افزایش آنها، بدهی بانک‌ها به بانک مرکزی را نیز کنترل نماید. برای انجام این مهم از تقویت بازار بین‌بانکی، اجرای عملیات بازار باز و اعطای اعتبار در قبال دریافت وثیقه توسط بانک مرکزی بهره برد. از سوی دیگر و با هدف ساماندهی بازار پول کشور، اصلاح نظام بانکی و افزایش توان نظارتی بانک مرکزی، اجرای برنامه جامع ادغام بانک‌ها و موسسه اعتباری وابسته به نیروهای مسلح (بانک‌های انصار، مهر اقتصاد، حکمت ایرانیان، قوامین و موسسه

فصل ۱۵ بانکداری و سیاست‌های پولی و اعتباری

و شبکه بانکی در زمینه بازپرداخت اقساط تسهیلات دریافتی و عدم شمول ممنوعیت‌ها و محدودیت‌های مربوط به برگشت چک و تعیین و احصای مشاغل و کسب و کارهای غیر دولتی به شدت آسیب‌دیده از کرونا و تهیه دستورالعمل‌ها و بخشنامه‌هایی همچون «قانون تسهیل تسویه بدهی بدهکاران شبکه بانکی کشور» و تسهیلات بانکی کمک و دیعه اجاره مسکن تحت عنوان تسهیلات «مراجعه خرید کالا و خدمات» جهت حمایت از مستاجران کم‌درآمد اشاره کرد.

۱۵-۲- عملکرد سیستم بانکی^(۱)

در سال ۱۳۹۹، دارایی‌ها و بدهی‌های سیستم بانکی با رشدی معادل ۳۸/۷ درصد نسبت به سال قبل از آن به ۶۵۸۰۲/۰ هزار میلیارد ریال رسید. بدهی بخش غیر دولتی سیستم بانکی بودند.

(با سود و درآمد سال‌های آتی) با رشدی معادل ۴۸/۴ درصد (۷۸۴۵/۲ هزار میلیارد ریال افزایش) مهم‌ترین عامل افزایش دارایی‌ها بود. افزایش سایر دارایی‌ها و دارایی‌های خارجی نیز به ترتیب با رشدی معادل ۳۲/۴ و ۳۵/۱ درصد (به ترتیب معادل ۵۰۱۳/۱ و ۴۰۶۳/۳ هزار میلیارد ریال افزایش) از دیگر عوامل مهم افزایش دارایی‌های سیستم بانکی بودند. در سمت بدهی‌های سیستم بانکی نیز نقدینگی و سایر بدهی‌ها (شامل سایر بدهی‌ها، حساب سرمایه سیستم بانکی و پیش‌پرداخت اعتبارات اسنادی بخش دولتی) به ترتیب با رشدی معادل ۴۰/۶ و ۳۳/۵ درصد (به ترتیب معادل ۱۰۰۴۰/۲ و ۴۸۲۰/۵ هزار میلیارد ریال افزایش) از مهم‌ترین عوامل افزایش بدهی‌های سیستم بانکی بودند.

جدول ۱۵-۱- اقلام عمده دارایی‌ها و بدهی‌های سیستم بانکی^(۱)

(هزار میلیارد ریال)

درصد تغییر		مانده در پایان سال			
۱۳۹۹	۱۳۹۸	۱۳۹۹	۱۳۹۸	۱۳۹۷	
۳۸/۷	۲۲/۳	۶۵۸۰۲/۰	۴۷۴۳۵/۵	۳۸۷۸۶/۰	دارایی‌ها
۳۵/۱	۲۶/۳	۱۵۶۴۳/۷	۱۱۵۸۰/۴	۹۱۷۱/۴	دارایی‌های خارجی
۲۰/۲	۱۵/۳	۶۴۵۰/۹	۵۳۶۴/۶	۴۶۵۱/۳	بانک مرکزی
۳۸/۲	۵۴/۷	۳۶۰۶/۲	۲۶۰۹/۷	۱۶۸۶/۸	بانک‌های دولتی
۵۴/۹	۲۷/۳	۵۵۸۶/۶	۳۶۰۶/۱	۲۸۳۳/۳	بانک‌های غیر دولتی و موسسات اعتباری غیر بانکی
۳۴/۷	۲۵/۲	۵۶۰۹/۸	۴۱۶۴/۹	۳۳۲۵/۵	بدهی بخش دولتی
۴۸/۴	۲۳/۶	۲۴۰۶۵/۴	۱۶۲۲۰/۲	۱۳۱۲۶/۱	بدهی بخش غیر دولتی
۳۲/۴	۱۷/۵	۲۰۴۸۳/۱	۱۵۴۷۰/۰	۱۳۱۶۳/۰	سایر
۳۸/۷	۲۲/۳	۶۵۸۰۲/۰	۴۷۴۳۵/۵	۳۸۷۸۶/۰	بدهی‌ها
۴۰/۶	۳۱/۳	۳۴۷۶۱/۷	۲۴۷۲۱/۵	۱۸۸۲۸/۹	نقدینگی
۵۰/۳	۴۹/۲	۲۰۵۴/۶	۱۳۶۶/۹	۹۱۵/۹	وام‌ها و سپرده‌های بخش دولتی
۴۰/۶	۱۷/۴	۹۷۶۶/۲	۶۹۴۸/۱	۵۹۱۸/۸	بدهی‌های ارزی
-۷/۵	-۱۵/۵	۱۷۴۷/۲	۱۸۸۸/۹	۲۳۳۴/۸	بانک مرکزی
۵۲/۴	۵۹/۰	۳۱۸۰/۲	۲۰۸۷/۰	۱۳۱۲/۶	بانک‌های دولتی
۶۲/۸	۲۵/۳	۴۸۳۸/۸	۲۹۷۲/۲	۲۳۷۱/۴	بانک‌های غیر دولتی و موسسات اعتباری غیر بانکی
۳۳/۵	۹/۷	۱۹۲۱۹/۵	۱۴۳۹۹/۰	۱۳۱۲۲/۴	سایر ^(۲)

۱- شامل اقلام زیر خط نمی‌باشد.

۲- شامل سایر بدهی‌ها، حساب سرمایه سیستم بانکی و پیش‌پرداخت اعتبارات اسنادی بخش دولتی نیز می‌باشد.

۱- شامل بانک مرکزی، بانک‌های تجاری و تخصصی دولتی، بانک‌های غیر دولتی و موسسات اعتباری غیر بانکی می‌باشد.

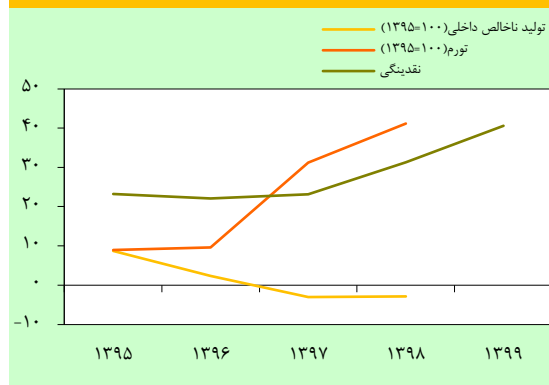
گزارش اقتصادی و ترازنامه سال ۱۳۹۹

بدهی بخش دولتی به بانک مرکزی معادل ۲۸/۹ درصد (۳۳۴/۸ هزار میلیارد ریال) افزایش یافت که این افزایش ناشی از رشد ۵۰/۸ درصدی بدهی دولت و رشد منفی ۱۳/۵ درصدی بدهی شرکتها و موسسات دولتی به بانک مرکزی بود. از کل بدهی دولت به بانک مرکزی، معادل ۳۹/۲ هزار میلیارد ریال (۳/۴ درصد) مربوط به کسری حساب ذخیره تعهدات ارزی بود^(۱). همچنین، ۸/۹ هزار میلیارد ریال از کل بدهی دولت به بانک مرکزی در پایان سال ۱۳۹۹ مربوط به یکسان‌سازی نرخ ارز در سال ۱۳۸۱ بود. در سال ۱۳۹۹، سپرده‌های بخش دولتی نزد بانک مرکزی معادل ۷۱/۴ درصد (۷۱۵/۹ هزار میلیارد ریال) افزایش یافت که این امر نتیجه افزایش ۷۰۲/۰ هزار میلیارد ریالی سپرده‌های دولتی و افزایش ۱۳/۹ هزار میلیارد ریالی سپرده‌های شرکتها و موسسات دولتی نزد بانک مرکزی بود.

در سال مورد بررسی، بدهی بخش دولتی به بانکها و موسسات اعتباری غیر بانکی ۳۶/۹ درصد (۱۱۱۰/۱ هزار میلیارد ریال) افزایش داشت که عامل اصلی آن، افزایش ۳۵/۴ درصدی (۱۰۳۶/۹ هزار میلیارد ریال) بدهی دولت به بانکها و موسسات اعتباری غیر بانکی بود که به ۳۹۶۹/۷ هزار میلیارد ریال در پایان سال ۱۳۹۹ رسید. این امر عمدتاً ناشی از افزایش سرفصل مطالبات از دولت (مبالغ اصل و فرع تسهیلات تبصره‌ای اعطایی بانکها که به تعهد دولت بوده و سررسید شده اما وصول نشده است) بود که با ۴۷۰/۱ هزار میلیارد ریال افزایش از ۲۶۲۸/۵ هزار میلیارد ریال در پایان سال ۱۳۹۸ به ۳۰۹۸/۶ هزار میلیارد ریال در پایان سال ۱۳۹۹ رسید. همچنین در پایان سال ۱۳۹۹، سپرده‌های بخش دولتی نزد

۱- حساب ذخیره تعهدات ارزی در سال ۱۳۷۲، پس از یکسان‌سازی نرخ ارز ایجاد شد.

نمودار ۱۵-۱- روند برخی از متغیرهای عمده اقتصادی (درصد تغییر)

۱۵-۲-۱- سیستم بانکی و بخش خارجی

در سال ۱۳۹۹، خالص دارایی‌های خارجی سیستم بانکی با رشدی معادل ۲۶/۹ درصد نسبت به سال قبل از آن (۱۲۴۵/۲ هزار میلیارد ریال افزایش) به ۵۸۷۷/۵ هزار میلیارد ریال رسید. این رشد فزاینده نتیجه افزایش خالص دارایی‌های خارجی بانک مرکزی به میزان ۱۲۲۸/۰ هزار میلیارد ریال و خالص دارایی‌های خارجی بانکها و موسسات اعتباری غیر بانکی به میزان ۱۷/۲ هزار میلیارد ریال بود. علت افزایش خالص دارایی‌های خارجی بانک مرکزی افزایش ۱۰۸۶/۳ هزار میلیارد ریالی دارایی‌های خارجی در مقابل کاهش ۱۴۱/۷ هزار میلیارد ریالی بدهی‌های خارجی بانک مرکزی بود. افزایش خالص دارایی‌های خارجی بانکها و موسسات اعتباری غیر بانکی نیز نتیجه افزایش ۲۹۷۷/۰ هزار میلیارد ریالی دارایی‌های خارجی و افزایش ۲۹۵۹/۸ هزار میلیارد ریالی بدهی‌های خارجی بانکها و موسسات اعتباری غیر بانکی بود.

۱۵-۲-۲- سیستم بانکی و بخش دولتی

در سال ۱۳۹۹، خالص بدهی بخش دولتی به سیستم بانکی با ۷۵۷/۲ هزار میلیارد ریال افزایش نسبت به سال ۱۳۹۸ به ۳۵۵۵/۲ هزار میلیارد ریال رسید. طی سال مورد بررسی،

فصل ۱۵ بانکداری و سیاست‌های پولی و اعتباری

بانک‌ها و موسسات اعتباری غیر بانکی معادل ۷/۷ درصد کاهش یافت و به ۳۳۶/۵ هزار میلیارد ریال رسید.

جدول ۱۵-۲- تغییر در خالص مانده بدهی بخش دولتی به سیستم بانکی (هزار میلیارد ریال)

سال			
۱۳۹۹	۱۳۹۸		
۷۵۷/۲	۳۸۸/۴	بخش دولتی	
-۳۸۱/۱	-۱۳۵/۷	بانک مرکزی	
۳۱۲/۹	۱۴۰/۳	بانک‌های تجاری و تخصصی (دولتی)	
		بانک‌های غیر دولتی و	
۸۲۵/۴	۳۸۳/۸	موسسات اعتباری غیر بانکی	
۷۵۱/۰	۲۰۷/۲	دولت	
-۳۱۴/۱	-۳۰۰/۵	بانک مرکزی (۱)	
۲۵۴/۰	۱۳۶/۶	بانک‌های تجاری و تخصصی (دولتی)	
		بانک‌های غیر دولتی و	
۸۱۱/۱	۳۷۱/۱	موسسات اعتباری غیر بانکی	
۶/۲	۱۸۱/۲	شرکت‌ها و موسسات دولتی	
-۶۷/۰	۱۶۴/۸	بانک مرکزی	
۵۸/۹	۳/۷	بانک‌های تجاری و تخصصی (دولتی) (۲)	
		بانک‌های غیر دولتی و	
۱۴/۳	۱۲/۷	موسسات اعتباری غیر بانکی	

۱- شامل کسری حساب ذخیره تعهدات ارزی بابت یکسان‌سازی نرخ ارز در سال ۱۳۷۲ و بدهی دولت به بانک مرکزی بابت یکسان‌سازی نرخ ارز در سال ۱۳۸۱ می‌باشد.
 ۲- شامل بدهی بابت مابه‌التفاوت نرخ ارز به دلیل یکسان‌سازی نرخ ارز در سال ۱۳۷۲ می‌باشد.

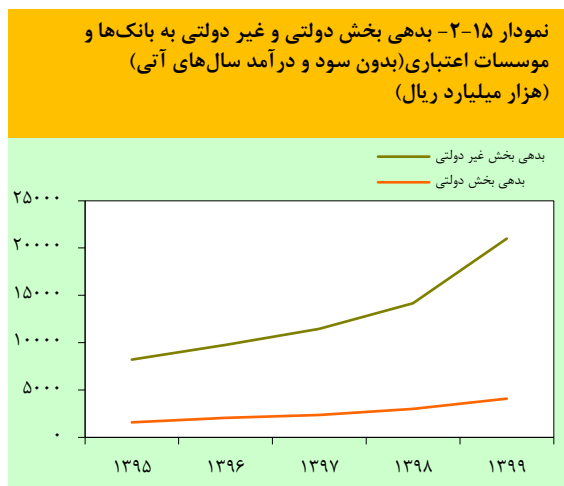
۱۵-۳- شبکه بانکی^(۱) و بخش غیر دولتی^(۲)

در سال ۱۳۹۹، مانده تسهیلات اعطایی^(۳) شبکه بانکی به بخش غیر دولتی با ۴۸/۴ درصد افزایش (۶۸۵۰/۹ هزار میلیارد ریال) به ۲۱۰۱۳/۷ هزار میلیارد ریال رسید که نسبت به رشد ۲۳/۵ درصدی سال قبل از آن، ۲۴/۹ واحد درصد افزایش نشان می‌دهد. سهم مانده تسهیلات اعطایی شبکه بانکی به بخش غیر دولتی معادل ۸۳/۶ درصد از کل مانده تسهیلات اعطایی آنها

۱- شامل بانک‌های دولتی و غیر دولتی و موسسات اعتباری غیر بانکی می‌باشد.
 ۲- ارقام متن و جداول این قسمت بدون احتساب سود و درآمد سال‌های آتی است؛ لذا با ارقام مندرج در جداول پیوست که شامل سود و درآمد سال‌های آتی است، متفاوت می‌باشد.
 ۳- شامل مطالبات سررسید گذشته، معوق و مشکوک‌الوصول نیز می‌باشد.

به بخش‌های دولتی و غیر دولتی بود که در مقایسه با رقم مشابه سال ۱۳۹۸ (۸۲/۵ درصد)، ۱/۱ واحد درصد افزایش داشته است.

مانده تسهیلات اعطایی بانک‌های تجاری دولتی به بخش غیر دولتی (بدون احتساب سود و درآمد سال‌های آتی) با ۳۸/۲ درصد رشد (۸۹۲/۹ هزار میلیارد ریال افزایش) نسبت به پایان سال ۱۳۹۸ به ۳۲۲۸/۴ هزار میلیارد ریال در پایان سال ۱۳۹۹ رسید. همچنین، مانده تسهیلات اعطایی بانک‌های تخصصی به بخش غیر دولتی با ۲۱/۷ درصد رشد (۵۵۴/۳ هزار میلیارد ریال افزایش) به ۳۱۱۱/۳ هزار میلیارد ریال و مانده تسهیلات اعطایی بانک‌های غیر دولتی و موسسات اعتباری غیر بانکی با رشد ۵۸/۳ درصدی (۵۴۰۳/۷ هزار میلیارد ریال افزایش) به ۱۴۶۷۴/۰ هزار میلیارد ریال رسید.

بر این اساس، سهم بانک‌های تجاری دولتی و بانک‌های تخصصی از مانده تسهیلات اعطایی بانک‌ها به بخش غیر دولتی به ترتیب از ۱۶/۵ و ۱۸/۱ درصد در پایان سال ۱۳۹۸ به ۱۵/۴ و ۱۴/۸ درصد در پایان سال ۱۳۹۹ کاهش یافت؛ لیکن، سهم بانک‌های غیر دولتی و موسسات اعتباری غیر بانکی از کل مانده تسهیلات اعطایی شبکه بانکی به بخش غیر دولتی از ۶۵/۵ درصد در سال ۱۳۹۸ به ۶۹/۸ درصد در پایان سال ۱۳۹۹ افزایش یافت.

گزارش اقتصادی و ترازنامه سال ۱۳۹۹

جدول ۱۵-۳- وضعیت تسهیلات اعطایی شبکه بانکی به بخش غیر دولتی (۱)

(هزار میلیارد ریال)

سهام (درصد)		درصد تغییر		مانده در پایان سال			
۱۳۹۹	۱۳۹۸	۱۳۹۹	۱۳۹۸	۱۳۹۹	۱۳۹۸	۱۳۹۷	
۱۵/۴	۱۶/۵	۳۸/۲	۲۵/۸	۳۲۲۸/۴	۲۳۳۵/۵	۱۸۵۷/۱	بانک‌های تجاری دولتی
۱۴/۸	۱۸/۱	۲۱/۷	۱۸/۱	۳۱۱۱/۳	۲۵۵۷/۰	۲۱۶۵/۳	بانک‌های تخصصی
۶۹/۸	۶۵/۵	۵۸/۳	۲۴/۵	۱۴۶۷۴/۰	۹۲۷۰/۳	۷۴۴۴/۳	بانک‌های غیر دولتی و موسسات اعتباری غیر بانکی
۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۴۸/۴	۲۳/۵	۲۱۰۱۳/۷	۱۴۱۶۲/۸	۱۱۴۶۶/۷	شبکه بانکی

۱- بدون سود و درآمد سال‌های آتی می‌باشد.

داخلی، خدمات و متفرقه» اختصاص داشت و به ترتیب فعالیت‌های «صنعت و معدن» (۳۲/۷ درصد)، «مسکن و ساختمان» (۸/۹ درصد) و «کشاورزی» (۵/۵ درصد) در مراتب بعدی اهمیت قرار داشتند.

بررسی تغییر در مانده تسهیلات اعطایی به تفکیک بخش‌های مختلف نشان می‌دهد که در سال ۱۳۹۹، بالاترین سهم (۵۲/۹ درصد) از افزایش در مانده خالص تسهیلات اعطایی شبکه بانکی به بخش غیر دولتی، به فعالیت «صادرات، بازرگانی

جدول ۱۵-۴- سهم بخش‌های اقتصادی از تغییر در مانده خالص^(۱) تسهیلات اعطایی شبکه بانکی به بخش غیر دولتی (درصد)

۱۳۹۹			۱۳۹۸			
شبکه بانکی	بانک‌های غیر دولتی و موسسات اعتباری غیر بانکی	بانک‌های دولتی	شبکه بانکی	بانک‌های غیر دولتی و موسسات اعتباری غیر بانکی	بانک‌های دولتی	
۵/۵	۱/۱	۲۱/۵	۷/۶	۲/۰	۱۹/۷	کشاورزی
۳۲/۷	۳۶/۶	۱۸/۴	۱۳/۴	۱۰/۱	۲۰/۵	صنعت و معدن
۸/۹	۹/۵	۷/۰	۱۴/۶	۱۳/۹	۱۶/۰	ساختمان و مسکن
۰/۲	۰/۰	۰/۹	۱/۳	۰/۱	۳/۶	صادرات
۵۲/۷	۵۲/۸	۵۲/۲	۶۳/۱	۷۳/۹	۴۰/۲	بازرگانی داخلی، خدمات و متفرقه
۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	جمع

۱- مانده خالص تسهیلات اعطایی پس از کسر مانده بدهی مشتریان و تسهیلات اعطایی در کلیه سرفصل‌های مربوط به مابه‌التفاوت نرخ ارز، سود سال‌های آینده، سود و کارمزد سال‌های آینده، وجوه دریافتی مضاربه، حساب مشترک مشارکت مدنی (سهم بانک)، سود معوق و سود و کارمزد معوق، به دست آمده است. در ضمن، مانده تسهیلات اعطایی شامل عقود مشارکت حقوقی و سرمایه‌گذاری مستقیم نیز می‌باشد.

جدول ۱۵-۵- ترکیب مانده تسهیلات اعطایی شبکه بانکی به بخش غیر دولتی به تفکیک عقود (درصد)

بانک‌های غیر دولتی و موسسات اعتباری غیر بانکی		بانک‌های تجاری		بانک‌های تخصصی		شبکه بانکی		
۱۳۹۹	۱۳۹۸	۱۳۹۹	۱۳۹۸	۱۳۹۹	۱۳۹۸	۱۳۹۹	۱۳۹۸	
۲۳/۰	۲۷/۵	۱۶/۰	۱۶/۷	۴۲/۳	۴۹/۰	۳۲/۸	۴۲/۶	فروش اقساطی
۱/۲	۱/۱	۰/۹	۰/۹	۰/۲	۰/۲	۳/۶	۳/۳	مضاربه
۱۶/۹	۲۵/۲	۱۹/۴	۳۲/۹	۱۵/۰	۱۳/۳	۸/۰	۱۰/۰	مشارکت مدنی
۸/۵	۷/۲	۸/۱	۷/۷	۵/۲	۳/۸	۱۳/۶	۹/۴	قرض‌الحسنه
۰/۷	۰/۷	۰/۱	۰/۱	۳/۱	۲/۳	۰/۷	۰/۷	اجاره به شرط تملیک
۱/۸	۱/۲	۱/۹	۱/۲	۰/۵	۰/۷	۲/۴	۲/۰	سلف
۵/۰	۳/۲	۶/۹	۴/۳	۰/۸	۰/۸	۱/۶	۱/۵	مشارکت حقوقی
۰/۳	۰/۴	۰/۲	۰/۴	۰/۲	۰/۳	۰/۷	۰/۹	سرمایه‌گذاری مستقیم
۴/۴	۴/۹	۲/۶	۲/۷	۸/۱	۷/۲	۸/۶	۱۱/۰	جعاله
۲۸/۱	۱۷/۵	۳۳/۸	۲۱/۲	۱۴/۷	۱۲/۰	۱۶/۹	۹/۷	مرابحه
۱۰/۱	۱۱/۱	۱۰/۱	۱۱/۹	۸/۹	۱۰/۴	۱۱/۱	۸/۹	سایر (۱)
۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	جمع

۱- شامل آمار خرید دین، اموال معاملات و استصناع و همچنین، مطالبات سررسید گذشته، معوق و مشکوک‌الوصول می‌باشد.

می‌دهد که عقود مرابحه، فروش اقساطی و مشارکت مدنی به ترتیب با ۲۸/۱، ۲۳/۰ و ۱۶/۹ درصد سهم از کل تسهیلات،

بررسی ترکیب مانده تسهیلات اعطایی شبکه بانکی به بخش غیر دولتی در قالب عقود اسلامی در سال ۱۳۹۹ نیز نشان

تا پایان سال ۱۳۹۹، مبلغ ۱۹۵۳/۴ هزار میلیارد ریال تسهیلات در اختیار ۱۳۴/۴ هزار بنگاه تولیدی کشور قرار گرفت.

تسهیلات تکلیفی بانک‌ها و موسسات اعتباری در سال ۱۳۹۹ معادل ۱۶۲۰/۰ هزار میلیارد ریال بود که از این میزان، ۵۱۵/۲ هزار میلیارد ریال مربوط به تسهیلات قرض‌الحسنه (۳۱/۸ درصد) و بقیه (۱۱۰۴/۸ هزار میلیارد ریال) مربوط به سایر تسهیلات تکلیفی بود. از کل ۵۱۵/۲ هزار میلیارد ریال تسهیلات قرض‌الحسنه، معادل ۸۳/۵ درصد (۴۳۰/۰ هزار میلیارد ریال) فقط مربوط به تسهیلات قرض‌الحسنه ازدواج و بقیه (۸۵/۲ هزار میلیارد ریال) عمدتاً مربوط به نیازهای ضروری، اشتغال مددجویان، مشاغل خانگی، اشتغال ایثارگران و ستاد دیه بود. سایر تسهیلات تکلیفی نیز معادل ۱۱۰۴/۸ هزار میلیارد ریال بود که ۱۴۴/۰ هزار میلیارد ریال آن مربوط به خرید تضمینی و توافقی گندم و سایر محصولات استراتژیک کشاورزی، ۴۷/۶ هزار میلیارد ریال آن مربوط به مصوبات ستاد ملی مدیریت کرونا، ۳۶/۳ هزار میلیارد ریال آن مربوط به مسکن روستایی، ۱۳/۱ هزار میلیارد ریال مربوط به تسهیلات مسکن اقشار خاص و ۷/۳ هزار میلیارد ریال آن مربوط به تسهیلات طرح مسکن مهر بود^(۲).

جدول ۱۵-۷- عملکرد بانک‌ها در زمینه اعطای تسهیلات

(هزار میلیارد ریال) تکلیفی در سال ۱۳۹۹

مبلغ	
۵۱۵/۲	تسهیلات قرض‌الحسنه
۴۳۰/۰	ازدواج
۸۵/۲	سایر
۱۱۰۴/۸	سایر تسهیلات تکلیفی
۱۴۴/۰	خرید تضمینی محصولات استراتژیک کشاورزی
۳۶/۳	مسکن روستایی
۷/۳	مسکن مهر
۱۳/۱	مسکن اقشار خاص
۴۷/۶	ودیه مسکن (مصوبات ستاد ملی مدیریت کرونا)
۸۵۶/۵	تامین مالی بنگاه‌های کوچک و متوسط
۱۶۲۰/۰	کل تسهیلات تکلیفی

۲- به موجب مصوبه مورخ ۱۳۹۴/۶/۳۱ شورای پول و اعتبار، سقف کلی تسهیلات مسکن مهر ۵۵۵/۴ هزار میلیارد ریال می‌باشد که عملکرد آن تا پایان سال ۱۳۹۹ مبلغ ۵۴۰/۰ هزار میلیارد ریال بوده است و سهمیه جداگانه‌ای برای سال ۱۳۹۹ تعیین نشده است.

بخش عمده‌ای از تسهیلات اعطایی به بخش غیر دولتی را به خود اختصاص دادند. در سال ۱۳۹۹، سهم عقود مباحه، مشارکت حقوقی، قرض‌الحسنه و سلف افزایش داشت و سهم عقود مشارکت مدنی، فروش اقساطی، جعاله و سرمایه‌گذاری مستقیم نسبت به سال ۱۳۹۸ کاهش پیدا کرد.

در سال ۱۳۹۹، نسبت مطالبات سررسید گذشته، معوق و مشکوک‌الوصول به کل تسهیلات ریالی اعطایی شبکه بانکی به بخش‌های دولتی و غیر دولتی ۶/۲ درصد بود که در مقایسه با رقم مشابه در پایان سال ۱۳۹۸ (۸/۶ درصد)، معادل ۲/۴ واحد درصد کاهش نشان می‌دهد. طی دوره مورد بررسی، این متغیر در بانک‌های تجاری دولتی، بانک‌های تخصصی و بانک‌های غیر دولتی و موسسات اعتباری غیر بانکی به ترتیب معادل ۱/۲، ۱/۵ و ۳/۰ واحد درصد کاهش یافت.

جدول ۱۵-۶- نسبت مطالبات سررسید گذشته، معوق و

مشکوک‌الوصول (غیر جاری) شبکه بانکی

به کل تسهیلات اعطایی (ریالی) (۱)

(درصد)

تغییر	سال		
	۱۳۹۹	۱۳۹۸	
(واحد درصد)			
-۱/۲	۴/۰	۵/۲	بانک‌های تجاری
-۱/۵	۸/۸	۱۰/۳	بانک‌های تخصصی
			بانک‌های غیر دولتی و موسسات
-۳/۰	۶/۲	۹/۲	اعتباری غیر بانکی
-۲/۴	۶/۲	۸/۶	شبکه بانکی

۱- شامل مطالبات سررسید گذشته، معوق و مشکوک‌الوصول بخش‌های دولتی و غیر دولتی می‌باشد.

با توجه به نقش واحدهای تولیدی کوچک و متوسط در ایجاد اشتغال و در راستای تحقق اهداف اقتصاد مقاومتی، در اردیبهشت ماه ۱۳۹۵ «دستورالعمل تامین مالی بنگاه‌های کوچک و متوسط» توسط بانک مرکزی تهیه و به شبکه بانکی کشور ابلاغ گردید^(۱). در این راستا و در قالب مصوبات کارگروه استانی و تسهیلات مستقیم شبکه بانکی، در مجموع از ابتدای اجرای طرح

۱- بخشنامه شماره ۹۵/۲۷۵۷۷ مورخ ۱۳۹۵/۲/۱ موضوع ابلاغ «دستورالعمل تامین مالی بنگاه‌های کوچک و متوسط»

گزارش اقتصادی و ترازنامه سال ۱۳۹۹

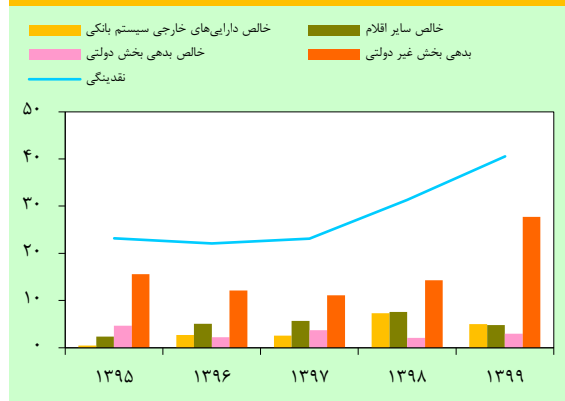
سود و درآمد سال‌های آتی) و خالص سایر اقلام به ترتیب با ۴۸/۴ و ۳۷/۸ درصد رشد و سهمی فزاینده معادل ۲۷/۷ و ۴/۸ واحد درصد، مهم‌ترین عوامل رشد نقدینگی بودند. خالص بدهی بخش دولتی به سیستم بانکی سهمی فزاینده معادل ۳/۰ واحد درصد در رشد نقدینگی در سال ۱۳۹۹ داشت. خالص دارایی‌های خارجی سیستم بانکی نیز با ۲۶/۹ درصد افزایش نسبت به پایان سال ۱۳۹۸، سهمی فزاینده معادل ۵/۰ واحد درصد در رشد نقدینگی داشت.

(واحد درصد) جدول ۱۵-۹- سهم عوامل موثر در رشد نقدینگی

سال		
۱۳۹۹	۱۳۹۸	
۵/۰	۷/۳	خالص دارایی‌های خارجی سیستم بانکی
۳۵/۶	۲۴/۰	خالص دارایی‌های داخلی سیستم بانکی
۳/۰	۲/۱	خالص بدهی بخش دولتی به سیستم بانکی
۳/۰	۱/۱	دولت
۰/۰	۱/۰	شرکت‌های دولتی
۲۷/۷	۱۴/۳	بدهی بخش غیر دولتی به بانک‌ها و موسسات اعتباری غیر بانکی (۱)
۴/۸	۷/۶	خالص سایر اقلام
۴۰/۶	۳۱/۳	نقدینگی (درصد)

۱- بدون سود و درآمد سال‌های آتی

نمودار ۱۵-۴- سهم عوامل موثر در رشد نقدینگی (واحد درصد)

۱۵-۴-۱- پایه پولی

در سال ۱۳۹۹، خالص دارایی‌های خارجی بانک مرکزی با ۳۵/۳ درصد افزایش نسبت به پایان سال ۱۳۹۸ و سهمی فزاینده معادل ۳۴/۸ واحد درصد، مهم‌ترین عامل فزاینده رشد پایه پولی بود. دلیل اصلی افزایش خالص دارایی‌های

۱۵-۴- نقدینگی

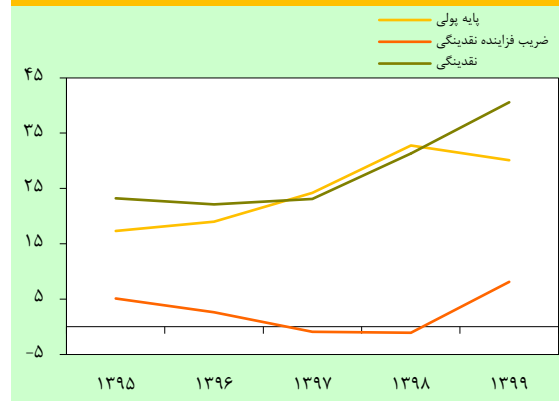
در سال ۱۳۹۹، نقدینگی با رشدی معادل ۴۰/۶ درصد نسبت به سال ۱۳۹۸ به ۳۴۷۶۱/۷ هزار میلیارد ریال رسید که در مقایسه با رشد نقدینگی در سال قبل از آن (۳۱/۳ درصد)، معادل ۹/۳ واحد درصد افزایش نشان می‌دهد.

جدول ۱۵-۸- نقدینگی برحسب عوامل تعیین‌کننده آن

درصد تغییر		مانده در پایان سال		
۱۳۹۹	۱۳۹۸	۱۳۹۹	۱۳۹۸	
۳۰/۱	۳۲/۸	۴۵۸۸/۹	۳۵۲۸/۵	پایه پولی (هزار میلیارد ریال)
۸/۱	-۱/۱	۷/۵۷۵	۷/۰۰۶	ضریب فزاینده نقدینگی نقدینگی (هزار میلیارد ریال)
۴۰/۶	۳۱/۳	۳۴۷۶۱/۷	۲۴۷۲۱/۵	

مهم‌ترین عامل رشد نقدینگی در سال ۱۳۹۹، رشد ۳۰/۱ درصدی پایه پولی بود. در سال مورد بررسی، پایه پولی عمدتاً به دلیل افزایش خالص دارایی‌های خارجی بانک مرکزی افزایش یافت. ضریب فزاینده نقدینگی نیز با ۸/۱ درصد افزایش نسبت به سال ۱۳۹۸ به ۷/۵۷۵ رسید.

نمودار ۱۵-۳- رشد نقدینگی و عوامل تعیین‌کننده آن (درصد)

بررسی عوامل موثر بر رشد نقدینگی در سال ۱۳۹۹ نشان می‌دهد که خالص دارایی‌های داخلی سیستم بانکی با ۴۳/۸ درصد رشد، سهمی فزاینده معادل ۳۵/۶ واحد درصد در رشد نقدینگی داشت. در میان خالص دارایی‌های داخلی، بدهی بخش غیر دولتی به بانک‌ها و موسسات اعتباری غیر بانکی (بدون

فصل ۱۵ بانکداری و سیاست‌های پولی و اعتباری

پولی بود که در مقایسه با رقم مشابه سال ۱۳۹۸ (سهام کاهنده ۵/۱ واحد درصدی در رشد ۳۲/۸ درصدی پایه پولی) به میزان ۵/۷ واحد درصد کاهش نشان می‌دهد. این میزان کاهش در خالص مطالبات بانک مرکزی از بخش دولتی در سال ۱۳۹۹، نتیجه افزایش ۲۸/۹ درصدی بدهی بخش دولتی به بانک مرکزی (سهام از رشد ۹/۵ واحد درصدی در رشد پایه پولی) در مقابل افزایش ۷۱/۴ درصدی سپرده‌های بخش دولتی نزد بانک مرکزی (سهام از رشد ۲۰/۳- واحد درصدی در رشد پایه پولی) بود.

۱۵-۴-۲- ضریب فزاینده نقدینگی

ضریب فزاینده نقدینگی با ۸/۱ درصد افزایش نسبت به پایان سال ۱۳۹۸ به ۷/۵۷۵ در پایان سال ۱۳۹۹ رسید. در پایان سال ۱۳۹۹، «نسبت سپرده قانونی به کل سپرده‌ها»، «نسبت ذخایر اضافی به کل سپرده‌ها» و «نسبت اسکناس و مسکوک در دست اشخاص به کل سپرده‌ها»، به ترتیب معادل ۳۷/۰، ۳۰/۸ و ۱۲/۰ درصد کاهش پیدا کردند که این امر موجب شد ضریب فزاینده نقدینگی از محل کاهش سه جزء مزبور به ترتیب معادل ۰/۱۸۹۵، ۰/۲۰۹۴ و ۰/۱۷۰۰ واحد افزایش یابد.

جدول ۱۵-۱۱- عوامل موثر بر ضریب فزاینده نقدینگی

سهم هریک از اجزا در تغییرات ضریب در سال ۱۳۹۹	پایان سال	
	۱۳۹۹	۱۳۹۸
نسبت اسکناس و مسکوک در دست اشخاص به کل سپرده‌ها	۰/۰۲۲	۰/۰۲۵
نسبت سپرده‌های قانونی به کل سپرده‌ها	۰/۱۰۴	۰/۱۰۸
نسبت ذخایر اضافی به کل سپرده‌ها	۰/۰۰۹	۰/۰۱۳
ضریب فزاینده نقدینگی	۷/۵۷۵	۷/۰۰۶

خارجی بانک مرکزی، عمدتاً ناشی از آثار پولی خالص خرید و فروش ارز با نرخ نیمایی (از ۱۱۵۱/۶ هزار میلیارد ریال در پایان سال ۱۳۹۸ به ۲۲۲۳/۸ هزار میلیارد ریال در پایان سال ۱۳۹۹، به میزان ۱۰۷۲/۲ هزار میلیارد ریال افزایش) بوده است.

(واحد درصد) جدول ۱۵-۱۰- سهم عوامل موثر در رشد پایه پولی

سال	سال	
	۱۳۹۹	۱۳۹۸
خالص دارایی‌های خارجی بانک مرکزی	۳۴/۸	۳۹/۹
خالص مطالبات بانک مرکزی از بخش دولتی	-۱۰/۸	-۵/۱
مطالبات بانک مرکزی از بانک‌ها	۱/۸	-۱۰/۳
خالص سایر اقلام	۴/۳	۸/۳
پایه پولی (درصد)	۳۰/۱	۳۲/۸

خالص سایر اقلام بانک مرکزی با ۱۲/۳ درصد افزایش نسبت به پایان سال ۱۳۹۸ و سهمی فزاینده معادل ۴/۳ واحد درصد، دیگر عامل فزاینده رشد پایه پولی در سال ۱۳۹۹ بود. دلیل اصلی افزایش سهم خالص سایر اقلام بانک مرکزی، افزایش سایر دارایی‌های بانک مرکزی در پایان سال ۱۳۹۹ نسبت به سال ۱۳۹۸، به واسطه افزایش مانده اوراق بهادار عملیات بازار باز به ۳۳۳/۲ هزار میلیارد ریال در پایان سال ۱۳۹۹ بوده است.

مطالبات بانک مرکزی از بانک‌ها با ۵/۸ درصد (۶۴/۵ هزار میلیارد ریال) افزایش نسبت به پایان سال ۱۳۹۸ و سهمی فزاینده معادل ۱/۸ واحد درصد، دیگر عامل فزاینده رشد پایه پولی در سال ۱۳۹۹ بود که در مقایسه با رقم مشابه سال ۱۳۹۸ (سهام کاهنده ۱۰/۳ واحد درصدی در رشد ۳۲/۸ درصدی پایه پولی) به میزان ۱۲/۱ واحد درصد افزایش نشان می‌دهد.

در سال مورد بررسی، خالص مطالبات بانک مرکزی از بخش دولتی با ۲۴۳/۸ درصد کاهش نسبت به پایان سال ۱۳۹۸ (معادل ۳۸۱/۱ هزار میلیارد ریال کاهش) و سهمی کاهنده معادل ۱۰/۸ واحد درصد، تنها عامل کاهنده رشد پایه

۱۵-۵- ترکیب نقدینگی

انتظارات تورمی به میزان قابل توجهی تحریک گردید و موجب افزایش سهم پول در نقدینگی گردید به طوری که سهم پول از نقدینگی از ۱۷/۳ درصد در پایان سال ۱۳۹۸ به ۱۹/۹ درصد در پایان سال ۱۳۹۹ رسید در مقابل، سهم شبه پول از نقدینگی با ۲/۶ واحد درصد کاهش به ۸۰/۱ درصد در پایان سال ۱۳۹۹ رسید.

ترکیب نقدینگی در سال ۱۳۹۹ نشان دهنده افزایش سهم پول از ۱۷/۳ درصد در پایان سال ۱۳۹۸ به ۱۹/۹ درصد در پایان سال ۱۳۹۹ می باشد.

به دنبال تشدید تحریم های ظالمانه آمریکا و وقوع شوک منفی عرضه در اقتصاد، به همراه تخلیه نیروی انباشته شده نقدینگی بر قیمت ها و نمود آثار جانبی آن در بازار دارایی ها،

جدول ۱۵-۱۲- نقدینگی برحسب پول و شبه پول

(هزار میلیارد ریال)

سهم نسبت به نقدینگی (درصد)	درصد تغییر		مانده در پایان سال		
	۱۳۹۸	۱۳۹۹	۱۳۹۸	۱۳۹۹	۱۳۹۷
پول	۱۷/۳	۱۹/۹	۴۹/۸	۶۹۰۹/۶	۲۸۵۲/۳
اسکناس و مسکوک در دست اشخاص	۲/۵	۲/۱	۱۱/۷	۷۳۵/۰	۵۴۷/۵
سپرده دیداری بخش غیر دولتی	۱۴/۸	۱۷/۸	۵۸/۹	۶۱۷۴/۶	۳۶۶۱/۶
شبه پول	۸۲/۷	۸۰/۱	۲۸/۰	۲۷۸۵۲/۱	۱۵۹۷۶/۶
سپرده های قرض الحسنه پس انداز	۵/۹	۶/۵	۴۱/۱	۲۲۶۸/۲	۱۴۴۸/۱
سپرده های سرمایه گذاری مدت دار	۷۵/۱	۷۱/۸	۲۶/۸	۲۴۹۴۵/۰	۱۸۵۶۸/۰
سپرده های متفرقه	۱/۷	۱/۸	۴۲/۲	۶۳۸/۹	۴۳۲/۴
نقدینگی	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۳۱/۳	۳۴۷۶۱/۷	۲۴۷۲۱/۵

جدول ۱۵-۱۳- ترکیب پول

(درصد)

پایان سال	۱۳۹۸	۱۳۹۹
اسکناس و مسکوک در دست اشخاص	۱۴/۳	۱۰/۶
سپرده دیداری بخش غیر دولتی	۸۵/۷	۸۹/۴

۱۵-۵-۲- شبه پول

در سال مورد بررسی، شبه پول با رشدی معادل ۳۶/۲ درصد به ۲۷۸۵۲/۱ هزار میلیارد ریال رسید و سهم آن در نقدینگی از ۸۲/۷ درصد در سال ۱۳۹۸ به ۸۰/۱ درصد در سال ۱۳۹۹ کاهش یافت. در بین اجزای شبه پول، سهم سپرده های سرمایه گذاری بلندمدت و کوتاه مدت ویژه در مقایسه با سال ۱۳۹۸ کاهش و سهم سپرده های کوتاه مدت و سپرده های قرض الحسنه پس انداز افزایش یافت. همچنین، سهم سپرده های متفرقه در سال ۱۳۹۹ در مقایسه با سال ۱۳۹۸ با ۰/۲ واحد درصد افزایش به ۲/۳ درصد رسید.

۱۵-۵-۱- پول

در سال ۱۳۹۹، حجم پول با ۶۱/۷ درصد افزایش نسبت به سال قبل آن به ۶۹۰۹/۶ هزار میلیارد ریال رسید که در مقایسه با رشد سال ۱۳۹۸ (۴۹/۸ درصد) به میزان ۱۱/۹ واحد درصد افزایش نشان می دهد. افزایش رشد سپرده های دیداری بخش غیر دولتی به میزان ۶۸/۶ درصد در سال ۱۳۹۹ نسبت به پایان سال ۱۳۹۸، مهم ترین عامل افزایش رشد حجم پول در سال مزبور بود.

سهم سپرده های دیداری در پول از ۸۵/۷ درصد در سال ۱۳۹۸ به ۸۹/۴ درصد در سال ۱۳۹۹ افزایش یافت. در مقابل، سهم اسکناس و مسکوک در دست اشخاص در ترکیب پول از ۱۴/۳ درصد در سال ۱۳۹۸ به ۱۰/۶ درصد در سال ۱۳۹۹ کاهش یافت.

۱۵-۶- منابع و مصارف بانک‌های تجاری دولتی

حجم سپرده‌های بخش غیر دولتی نزد بانک‌های تجاری دولتی در سال ۱۳۹۹ نسبت به سال قبل از آن ۳۴/۸ درصد رشد (۱۶۶۰/۰ هزار میلیارد ریال افزایش) داشت. از این میزان افزایش، معادل ۵۶۳/۱ هزار میلیارد ریال مربوط به سپرده‌های دیداری و ۱۰۹۶/۹ هزار میلیارد ریال مربوط به سپرده‌های غیر دیداری بود. طی این سال منابع مسدود بانک‌های تجاری دولتی معادل ۱۲۰/۶ هزار میلیارد ریال افزایش یافت که این امر در نتیجه افزایش سپرده قانونی به میزان ۱۲۶/۷ هزار میلیارد ریال و کاهش اسکناس و مسکوک در صندوق به میزان ۶/۱ هزار میلیارد ریال بود. همچنین، حساب سرمایه و سپرده‌ها و وجوه بخش دولتی نزد بانک‌های تجاری دولتی به ترتیب معادل ۵۲۹/۱ و ۴۸/۴ هزار میلیارد ریال افزایش یافت. با توجه به افزایش منابع بانک‌های تجاری دولتی، ۸۹۲/۹ هزار میلیارد ریال به بدهی بخش غیر دولتی^(۲) و ۲۴۱/۸ هزار میلیارد ریال به بدهی بخش دولتی^(۳) به این بانک‌ها افزوده شد.

۱۵-۷- منابع و مصارف بانک‌های تخصصی

در سال ۱۳۹۹، حجم سپرده‌های بخش غیر دولتی نزد بانک‌های تخصصی معادل ۸۸۸/۴ هزار میلیارد ریال افزایش یافت. از این میزان افزایش، معادل ۱۹۷/۷ هزار میلیارد ریال مربوط به سپرده‌های دیداری و ۶۹۰/۷ هزار میلیارد ریال مربوط به سپرده‌های غیر دیداری بود. به دلیل افزایش سپرده‌های قانونی به میزان ۸۳/۷ هزار میلیارد ریال و همچنین، کاهش اسکناس و مسکوک در صندوق به میزان ۲/۲ هزار میلیارد ریال، منابع مسدود بانک‌های مزبور معادل ۸۱/۵ هزار میلیارد ریال افزایش یافت. در این سال منابع آزاد از محل سپرده‌های بخش غیر دولتی

جدول ۱۵-۱۴- ترکیب شبه پول (درصد)

	پایان سال	
	۱۳۹۹	۱۳۹۸
سپرده‌های قرض‌الحسنه پس‌انداز ^(۱)	۸/۱	۷/۱
سپرده‌های سرمایه‌گذاری مدت‌دار	۸۹/۶	۹۰/۸
کوتاه‌مدت عادی	۳۴/۳	۳۱/۹
کوتاه‌مدت ویژه	۲/۱	۲/۷
بلندمدت	۵۳/۱	۵۶/۲
سپرده‌های متفرقه ^(۲)	۲/۳	۲/۱

۱- شامل سپرده‌های صندوق پس‌انداز مسکن بانک مسکن نیز می‌باشد.
 ۲- شامل پیش‌پرداخت اعتبارات اسنادی، سپرده نقدی ضمانت‌نامه‌ها، وجوه اداره شده مصرف نشده، پیش‌دریافت بابت تسهیلات و وجوه صندوق بازنشتگی و پس‌انداز کارکنان بانک‌ها می‌باشد.

بررسی اجزای سپرده‌های سرمایه‌گذاری بلندمدت نشان می‌دهد که در سال مورد بررسی، سهم سپرده‌های یک‌ساله از کل سپرده‌های بلندمدت با ۲۴/۴ واحد درصد تغییر از ۹۸/۸ درصد در سال ۱۳۹۸ به ۷۴/۴ درصد در سال ۱۳۹۹ کاهش یافت. در مقابل، سهم سپرده‌های دوساله با ۲۴/۹ واحد درصد افزایش از ۰/۳ درصد در سال ۱۳۹۸ به ۲۵/۲ درصد در سال ۱۳۹۹ رسید. افزایش در سپرده‌های دوساله به این دلیل است که در سال ۱۳۹۹ بانک مرکزی به منظور دستیابی به هدف حفظ ارزش پول ملی و در راستای تنوع سپرده‌های بانکی (براساس جلسه یک‌هزار و دویست و نود و هفتم شورای پول و اعتبار مورخ ۱۳۹۹/۴/۲۴) افتتاح سپرده‌های سرمایه‌گذاری دوساله را تصویب کرد^(۱). همچنین، سهم سپرده‌های چهارساله و پنج‌ساله نسبت به سال ۱۳۹۸ کاهش یافت و سهم سپرده‌های سه‌ساله نسبت به سال ۱۳۹۸ بدون تغییر ماند.

جدول ۱۵-۱۵- ترکیب سپرده‌های سرمایه‌گذاری بلندمدت (درصد)

	پایان سال		
	۱۳۹۹	۱۳۹۸	۱۳۹۷
یک‌ساله	۷۴/۴	۹۸/۸	۹۷/۵
دوساله	۲۵/۲	۰/۳	۰/۳
سه‌ساله	۰/۰	۰/۰	۰/۰
چهارساله	۰/۰	۰/۱	۰/۱
پنج‌ساله	۰/۴	۰/۸	۲/۱

۱- ممنوعیت افتتاح سپرده با سررسید بیشتر از یک سال توسط بانک‌ها در اردیبهشت ماه ۱۳۹۳ و استمرار این ممنوعیت در سال‌های بعد، مهم‌ترین دلیل افزایش سهم سپرده‌های یک‌ساله و کاهش سهم سپرده‌های بلندمدت بالاتر از یک سال تا سال ۱۳۹۸ می‌باشد.

۲- بدون سود و درآمد سال‌های آتی
 ۳- در متن و جداول مربوط به منابع و مصارف بانک‌ها، بدهی بخش دولتی شامل اوراق مشارکت دولتی نمی‌باشد، لذا با رقم بدهی بخش دولتی در جداول خلاصه دارایی‌ها و بدهی‌های بانک‌ها متفاوت است.

۱۵-۹- واحدها و کارکنان شبکه بانکی

در سال ۱۳۹۹، تعداد واحدهای بانکی اعم از شعبه و باجه در داخل و خارج از کشور با ۲/۵ درصد افزایش نسبت به سال ۱۳۹۸ به ۲۲۱۵۹ واحد رسید که از این تعداد، ۲۲۱۱۲ واحد در داخل و بقیه در خارج از کشور قرار داشتند. در بین کلیه بانکها، بانکهای سپه و ملی ایران به ترتیب با سهمهایی معادل ۱۸/۶ و ۱۳/۲ درصد بیشترین سهم از تعداد واحدهای بانکی داخل کشور را به خود اختصاص دادند.

جدول ۱۵-۱۶- پراکندگی واحدهای بانکی^(۱)

سال		
۱۳۹۹	۱۳۹۸	
۲۲۱۱۲	۲۱۵۷۰	داخل کشور
۷۴۴۵	۵۰۲۷	بانکهای تجاری
۳۵۵۲	۳۶۰۴	بانکهای تخصصی
		بانکهای غیر دولتی و
۱۱۱۱۵	۱۲۹۳۹	مؤسسات اعتباری غیر بانکی
۴۷	۴۸	خارج کشور
۱۴	۱۴	ملی ایران
۲۲	۲۲	صادرات ایران
۲	۲	تجارت
۴	۴	ملت
۳	۳	سپه
۲	۲	پارسیان
۰	۱	خاورمیانه
۲۲۱۵۹	۲۱۶۱۸	شبکه بانکی

۱- شامل نمایندگی نمی‌باشد.

بررسی میزان اشتغال به کار در شبکه بانکی نشان می‌دهد که تعداد کارکنان شبکه بانکی با ۲/۰ درصد افزایش نسبت به سال ۱۳۹۸ به ۲۱۴۲۸۹ نفر در سال ۱۳۹۹ رسید. همچنین، تعداد کارکنان بانکهای غیر دولتی و مؤسسات اعتباری غیر بانکی و بانکهای تجاری دولتی به ترتیب معادل ۳/۴ و ۱/۰ درصد افزایش و برای بانکهای تخصصی دولتی معادل ۲/۰ درصد کاهش یافت.

در سال مورد بررسی، متوسط تعداد کارکنان در هر واحد بانکی ۹/۷ نفر بود که نسبت به سال ۱۳۹۸، تغییری نیافته است. همچنین، نسبت جمعیت کل کشور به ازای هر واحد بانکی (داخل کشور) به ۳۷۷۲ نفر رسید که نسبت به رقم سال ۱۳۹۸ به تعداد ۶۲ نفر کاهش نشان می‌دهد.

در بانکهای تخصصی معادل ۸۰۶/۹ هزار میلیارد ریال افزایش نشان داد که با در نظر گرفتن سایر منابع (بدهی به بانک مرکزی، بدهی‌های ارزی، بدهی به سایر بانکها و سایر وجوه)، کل منابع آزاد اعتباری بانکهای تخصصی معادل ۴۸۱/۶ هزار میلیارد ریال افزایش یافت. از این محل، بدهی بخش‌های غیر دولتی معادل ۵۵۴/۳ افزایش و بدهی بخش دولتی به میزان ۷۲/۷ هزار میلیارد ریال کاهش یافت. بدهی بانکهای تخصصی به بانک مرکزی با ۴/۶ درصد (۲۱/۷ هزار میلیارد ریال) کاهش نسبت به سال ۱۳۹۸ به ۴۴۸/۹ هزار میلیارد ریال در پایان سال ۱۳۹۹ رسید.

۱۵-۸- منابع و مصارف بانکهای غیر دولتی و

مؤسسات اعتباری غیر بانکی^(۱)

در سال ۱۳۹۹، حجم سپرده‌های بخش غیر دولتی نزد بانکهای غیر دولتی و مؤسسات اعتباری غیر بانکی معادل ۴۳/۳ درصد (۷۳۶۸/۲ هزار میلیارد ریال) افزایش یافت. از این میزان افزایش، معادل ۱۷۵۲/۲ هزار میلیارد ریال مربوط به سپرده‌های دیداری و ۵۶۱۶/۰ هزار میلیارد ریال مربوط به سپرده‌های غیر دیداری بود. در سال مزبور، منابع مسدود بانکهای غیر دولتی و مؤسسات اعتباری غیر بانکی معادل ۷۲۰/۶ هزار میلیارد ریال افزایش یافت که این امر نتیجه افزایش ۷۳۴/۷ هزار میلیارد ریالی سپرده قانونی، کاهش ۱۴/۱ هزار میلیارد ریالی اسکناس و مسکوک در صندوق بانکهای مزبور و افزایش ۰/۲ هزار میلیارد ریالی اوراق قرضه دولتی کل بانکهای خصوصی و مؤسسات اعتباری غیربانکی بود. همچنین در سال ۱۳۹۹، حساب سرمایه بانکهای غیر دولتی و مؤسسات اعتباری غیر بانکی معادل ۱۶۵/۳ هزار میلیارد ریال کاهش یافت. سپرده‌ها و وجوه بخش دولتی نزد بانکهای مذکور نیز در این سال معادل ۱۹/۹ هزار میلیارد ریال کاهش یافت. از محل منابع مذکور، معادل ۵۳۹۶/۱ هزار میلیارد ریال به بدهی بخش غیر دولتی و ۳۷۴/۲ هزار میلیارد ریال به بدهی بخش دولتی افزوده شد.

۱ - شامل بانکهای موضوع اصل ۴۴ نیز می‌باشد.

فصل ۱۵ بانکداری و سیاست‌های پولی و اعتباری

کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری از کل کارکنان با ۲/۳ واحد درصد افزایش از ۷۲/۸ درصد در سال ۱۳۹۸ به ۷۵/۱ درصد در سال ۱۳۹۹ رسید. در مقابل، مجموع سهم دارندگان مدارج تحصیلی کاردانی و دیپلم با همان میزان کاهش از ۲۵/۸ درصد در سال ۱۳۹۸ به ۲۳/۵ درصد در سال ۱۳۹۹ رسید.

طبقه‌بندی کارکنان شبکه بانکی از نظر سطوح تحصیلی در سال مورد بررسی نشان می‌دهد سهم کارکنان مقاطع کارشناسی و بالاتر رو به افزایش و در مقابل، سهم کارکنان مقاطع کاردانی، دیپلم رو به کاهش بوده است و سهم کارکنان مقطع زیر دیپلم تغییر نداشته است؛ به طوری که سهم دارندگان مدارج تحصیلی

جدول ۱۵-۱۷- طبقه‌بندی کارکنان شبکه بانکی برحسب مدارج تحصیلی

(نفر- درصد)

۱۳۹۹		۱۳۹۸		۱۳۹۷		
تعداد	سهم	تعداد	سهم	تعداد	سهم	
بانک‌های تجاری دولتی						
۴۹۲۲۴	۱۰۰/۰	۴۸۷۴۰	۱۰۰/۰	۴۹۷۰۸	۱۰۰/۰	کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکترا
۳۱۹۷۶	۶۵/۰	۳۱۷۰۹	۶۵/۱	۳۰۵۰۰	۶۱/۴	کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکترا
۱۶۳۹۱	۳۳/۳	۱۶۴۸۷	۳۳/۸	۱۸۵۱۰	۳۷/۲	کاردانی و دیپلم
۸۵۷	۱/۷	۵۴۴	۱/۱	۶۹۸	۱/۴	زیر دیپلم
بانک‌های تخصصی دولتی						
۳۲۶۸۶	۱۰۰/۰	۳۳۳۵۵	۱۰۰/۰	۳۴۱۴۷	۱۰۰/۰	کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکترا
۲۷۰۱۸	۸۲/۷	۲۷۰۳۵	۸۱/۰	۲۶۰۳۶	۷۶/۲	کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکترا
۵۵۳۴	۱۶/۹	۶۱۶۰	۱۸/۵	۷۹۱۱	۲۳/۲	کاردانی و دیپلم
۱۳۴	۰/۴	۱۶۰	۰/۵	۲۰۰	۰/۶	زیر دیپلم
بانک‌های غیر دولتی و موسسات اعتباری غیر بانکی						
۱۳۲۳۷۹	۱۰۰/۰	۱۲۷۹۷۰	۱۰۰/۰	۱۲۶۵۷۸	۱۰۰/۰	کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکترا
۱۰۱۹۸۳	۷۷/۰	۹۴۲۶۴	۷۳/۷	۸۹۹۳۶	۷۱/۱	کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکترا
۲۸۳۳۳	۲۱/۴	۳۱۵۰۲	۲۴/۶	۳۴۲۳۰	۲۷/۰	کاردانی و دیپلم
۲۰۶۳	۱/۶	۲۲۰۴	۱/۷	۲۴۱۲	۱/۹	زیر دیپلم
کل بانک‌ها و موسسات اعتباری غیر بانکی						
۲۱۴۲۸۹	۱۰۰/۰	۲۱۰۰۶۵	۱۰۰/۰	۲۱۰۴۳۳	۱۰۰/۰	کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکترا
۱۶۰۹۷۷	۷۵/۱	۱۵۳۰۰۸	۷۲/۸	۱۴۶۴۷۲	۶۹/۶	کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکترا
۵۰۲۵۸	۲۳/۵	۵۴۱۴۹	۲۵/۸	۶۰۶۵۱	۲۸/۸	کاردانی و دیپلم
۳۰۵۴	۱/۴	۲۹۰۸	۱/۴	۳۳۱۰	۱/۶	زیر دیپلم

۱۵-۱۰- تحولات سیستم بانکی

داخل یا خارج از کشور و شعب یا دفاتر نمایندگی بانک‌های خارجی در ایران موضوع مصوبه جلسه مورخ ۱۳۹۹/۲/۲۲ کمیسیون مقررات و نظارت موسسات اعتباری؛

- بازنگری و ابلاغ دستورالعمل نحوه محاسبه ذخیره مطالبات موسسات اعتباری موضوع مصوبه جلسه مورخ ۱۳۹۹/۷/۱ شورای محترم پول و اعتبار؛

- بازنگری و ابلاغ دستورالعمل شناسایی درآمد موسسات اعتباری موضوع مصوبات جلسات مورخ ۱۳۹۹/۴/۱۰ و ۱۳۹۹/۷/۱ شورای محترم پول و اعتبار؛

اهم اقدامات انجام شده در سال ۱۳۹۹ به شرح زیر می‌باشد:

بخش اول- اقدامات مرتبط با تدوین مقررات، آیین‌نامه،

دستورالعمل، بخشنامه و اصلاحیه‌ها

- تدوین و ابلاغ دستورالعمل نحوه احراز و لغو تاییدیه صلاحیت حرفه‌ای مدیران موسسات اعتباری به شبکه بانکی کشور موضوع مصوبه جلسه مورخ ۱۳۹۸/۱۱/۱۵ شورای محترم پول و اعتبار؛

- بازنگری و ابلاغ مقررات ناظر بر تایید صلاحیت داوطلبان تصدی سمت مدیریتی در واحدهای تابعه موسسات اعتباری در

گزارش اقتصادی و ترازنامه سال ۱۳۹۹

- ابلاغ بخشنامه متضمن تاکید بر لزوم در اختیار قراردادن نسخه‌ای از قراردادهای تسهیلاتی به مشتریان؛

- ابلاغ بخشنامه مربوط به اصلاح دستورالعمل اعطای جوایز به سپرده‌های قرض‌الحسنه پس‌انداز موضوع مصوبات جلسه مورخ ۱۳۹۹/۱۱/۲۶ کمیسیون مقررات و نظارت موسسات اعتباری و جلسه مورخ ۱۳۹۹/۱۲/۶ هیات عامل محترم بانک مرکزی.

بخش دوم - اقدامات مرتبط با مبارزه با پولشویی

- انجام بازرسی‌های دوره‌ای و موردی از بانک‌ها و موسسات اعتباری غیر بانکی در خصوص رعایت قوانین و مقررات مبارزه با پولشویی و تامین مالی تروریسم با هدف حصول اطمینان نسبی از تطبیق عملیات شبکه بانکی کشور با الزامات مبارزه با پولشویی و تامین مالی تروریسم و نیز اطمینان یافتن از هدایت منابع محدود نظارتی به بانک‌ها و موسسات اعتباری پریسک، در اجرای تکالیف محوله از جمله مواد ۴۱ و ۴۳ آیین‌نامه اجرایی ماده ۱۴ الحاقی قانون مبارزه با پولشویی و تبصره‌های آن و بند ۹ ماده ۱ آیین‌نامه یادشده و با استفاده از سند بازرسی مبارزه با پولشویی و تامین مالی تروریسم بانک‌ها و موسسات اعتباری با رویکرد ریسک محور؛

- انجام بازرسی‌های ضروری و غیرضروری و بررسی رعایت الزامات مبارزه با پولشویی و تامین مالی تروریسم در شرکت‌های صرافی، صندوق‌های قرض‌الحسنه و شرکت‌های واسپاری؛

- بررسی منشا وجوه واریزی بابت سرمایه تاسیس/افزایش سرمایه بانک‌ها و سایر موسسات پولی غیر بانکی تحت نظارت به ترتیب ۱- ردیابی منشا وجوه سرمایه تاسیس/افزایش سرمایه بانک‌ها و موسسات اعتباری غیر بانکی ۲- ردیابی منشا وجوه سرمایه تاسیس/افزایش سرمایه شرکت‌های بیمه ۳- ردیابی منشا وجوه سرمایه تاسیس/افزایش سرمایه شرکت‌های لیزینگ (واسپاری)؛

- بازنگری و ابلاغ دستورالعمل اجرایی نحوه امهال مطالبات موسسات اعتباری موضوع مصوبه جلسه مورخ ۱۳۹۹/۷/۱ شورای محترم پول و اعتبار؛

- تدوین و ابلاغ دستورالعمل نحوه واگذاری اموال مازاد موسسات اعتباری موضوع مصوبه جلسه مورخ ۱۳۹۹/۳/۲۷ شورای محترم پول و اعتبار؛

- تدوین و ابلاغ دستورالعمل اجرایی ماده ۶ اصلاحی قانون صدور چک، مصوب سال ۱۳۹۷، موضوع مصوبه جلسه مورخ ۱۳۹۹/۹/۲۵ شورای محترم پول و اعتبار؛

- بازنگری و ابلاغ دستورالعمل سرمایه گذاری در اوراق بهادار موضوع مصوبه جلسه مورخ ۱۳۹۹/۹/۲۵ شورای محترم پول و اعتبار؛

- ابلاغ مصوبات ستاد ملی مبارزه با بیماری کرونا در خصوص مساعدت‌ها و حمایت‌های بانکی از اشخاص متاثر از شیوع ویروس کرونا؛

- ابلاغ بخشنامه مربوط به ارتقای نسبت مجموع تسهیلات اعطایی بانک‌ها و موسسات اعتباری در هر استان به حداقل پنجاه درصد مجموع سپرده‌های قابل تخصیص آن استان موضوع مصوبه جلسه مورخ ۱۳۹۹/۱/۲۵ هیات عامل محترم بانک مرکزی؛

- ابلاغ بخشنامه مربوط به اصلاحیه ضوابط اجرایی تبصره یک ماده ۱۸۶ قانون مالیات‌های مستقیم؛

- ابلاغ بخشنامه مربوط به امکان پذیرش سهام عدالت به عنوان وثیقه صدور کارت اعتباری مابحه توسط بانک‌ها و موسسات اعتباری غیر بانکی؛

- ابلاغ بخشنامه مربوط به لزوم نگهداری حداقل معادل ۳ درصد از مانده کل سپرده‌های بانک‌ها و موسسات اعتباری به صورت اوراق مالی اسلامی قابل معامله در بازار سرمایه موضوع مصوبه جلسه مورخ ۱۳۹۹/۶/۴ شورای محترم پول و اعتبار؛

- ابلاغ بخشنامه مربوط به افزایش سقف وام قرض‌الحسنه بانک‌های قرض‌الحسنه موضوع مصوبه جلسه مورخ ۱۳۹۹/۶/۱۶ کمیسیون مقررات و نظارت موسسات اعتباری؛

- پیشبرد سامانه نهاب (سامانه نظام هویت سنجی الکترونیکی بانکی) با هدف حصول اطمینان از رعایت مقررات مبارزه با پولشویی و تامین مالی تروریسم در شبکه بانکی کشور بر مبنای شناسایی کامل هویت مشتریان بانک‌ها و اختصاص بیش از ۷۷ میلیون شناسه شهاب به مشتریان شبکه بانکی، اقدام به مسدودسازی حساب‌های سپرده فاقد شماره/شناسه ملی به منظور جلوگیری از سوء استفاده و همچنین شناسایی صاحبان حساب‌ها؛

- رصد و ردیابی حساب افراد مشکوک به پولشویی از طریق سامانه‌های نظارتی موجود در خصوص مواردی از قبیل؛ عدم تناسب شغل افراد با گردش حساب، تعدد حساب‌های افتتاح شده، تراکنش‌هایی با مبالغ نامتعارف؛

- پایش اطلاعات حساب‌های سپرده اشخاص حقیقی کمتر از ۱۸ سال به منظور جلوگیری از سوء استفاده‌های احتمالی از حساب‌های بانکی؛

- ابلاغ بخشنامه متضمن مجاز اعلام شدن ارایه خدمات بانکی به اتباع خارجی که دارای دفترچه اقامت ویژه یا گذرنامه و پروانه اقامت معتبر باشند و وضع محدودیت‌هایی از جمله عدم ارایه کارت‌های بانکی و خدمات الکترونیک (پایانه فروش، اینترنت بانک، موبایل بانک و ...) برای سایر اتباع خارجی (با توجه به اهمیت و حساسیت شناسایی مشتری بر اساس مقررات و دستورالعمل‌های موجود) و اعمال محدودیت‌هایی در خصوص ارایه پایانه‌های فروشگاهی به مشتریان خارجی با هدف کاهش تبعات احتمالی ناشی از استفاده غیر مجاز اتباع بیگانه از خدمات بانکی؛

- ابلاغ بخشنامه در خصوص حذف دریافت تصویر از مدارک هویتی شناسایی مشتریان در راستای بهینه کردن فرآیندها و اجرای عملیات بانکی به موجب مصوبه شورای عالی مقابله و پیشگیری از جرایم پولشویی و تامین مالی تروریسم.

بخش سوم - اقدامات مرتبط با مجوزهای بانکی^(۱)

بانک مرکزی به استناد قانون پولی و بانکی کشور، قانون تنظیم بازار غیر متشکل پولی و قوانین توسعه‌ای کشور، در راستای ایفای نقش خود، تقاضاها و مجوزهای تاسیس، فعالیت و تغییرات ثبتی نهادهای بازار پول را بررسی می‌نماید:

- اداره مجوزهای بانکی در سال ۱۳۹۹ با بررسی تقاضاهای تاسیس نهادهای جدید و ساماندهی نهادهای موجود، نسبت به صدور مجوزهای تاسیس و یا فعالیت ۸ شرکت تعاونی اعتبار، ۲ صندوق قرض‌الحسنه، ۵۱ شرکت صرافی، ۳ شرکت لیزینگ و تمديد مجوز ۳۲۵ فقره از نهادهای یاد شده که دارای مجوز موقت فعالیت بودند، اقدام نمود.

- در اجرای تکلیف مقرر در برنامه پنج ساله ششم توسعه کشور و بند (الف) ماده ۲۱ قانون احکام دائمی، تغییرات ثبتی نهادهای تحت نظارت بانک مرکزی شامل صورتجلسات هیات مدیره و مجامع عمومی پس از بررسی و انجام استعلام‌های ذیربط و در صورت احراز کامل شرایط، تایید و به مراجع ثبتی ارسال می‌شود. بر همین اساس در سال ۱۳۹۹، تعداد ۹۱۴ فقره تاییدیه ثبتی توسط اداره مجوزهای بانکی صادر شد.

- به استناد بند (ت) ماده ۲۱ قانون احکام دائمی توسعه کشور و جزء ۴ از بند (الف) ماده ۱۴ قانون برنامه پنج‌ساله ششم توسعه، صلاحیت حرفه‌ای ۱۶۶ نفر که به عنوان مدیر عامل و اعضای هیات مدیره بانک‌ها و موسسات اعتباری معرفی شده بودند، مورد بررسی قرار گرفت و صلاحیت ۹۹ نفر از ایشان به تایید رسید. تمامی امور دبیرخانه‌ای کمیسیون مذکور توسط اداره مجوزهای بانکی انجام پذیرفت.

- نتیجه بررسی‌ها و اقدامات صورت گرفته در اداره مجوزهای بانکی در راستای تکالیف مقرر نشان دهنده انجام

۱- میان زمان اخذ مجوز بانک‌ها و موسسات اعتباری از بانک مرکزی با زمان ارسال خلاصه دفترکل استاندارد آنها برای درج در آمارهای پولی و مالی کشور فاصله وجود دارد.

گزارش اقتصادی و ترازنامه سال ۱۳۹۹

ارزیابی دارایی‌ها)، کشاورزی و توسعه صادرات ایران در دو مرحله (مازاد تجدید ارزیابی دارایی‌ها - و اجرای بند (و) تبصره ۵ قانون بودجه سال ۱۳۹۸ و ماده ۱۱ آیین نامه اجرایی آن)، صنعت و معدن از محل (بند (و) تبصره ۵ قانون بودجه سال ۱۳۹۸ و ماده ۱۱ آیین نامه اجرایی آن)، پاسارگاد (از محل انتقالی به سایر اندوخته‌ها ناشی از تسعیر نرخ ارز)، خاورمیانه (از محل سود انباشته)، کارآفرین (از محل سایر اندوخته‌ها و مازاد تجدید ارزیابی دارایی‌ها)، قرض‌الحسنه مهر ایران (از محل سایر اندوخته‌ها، سود انباشته و مطالبات سهامداران) و موسسه اعتباری ملل (از محل آورده نقدی) پس از سیر تشریفات اداری مرتبط، موافقت گردید.

مکاتبات متعدد در زمینه تقاضای تاسیس، صدور مجوز فعالیت، ساماندهی نهادهای بازار پولی، تمدید مجوز فعالیت و نیز تعلیق و ابطال مجوزهای صادره بوده و برای دوره مورد نظر منجر صدور مجوزها به شرح مندرج در بند اول شده است.

- در سال ۱۳۹۹ در خصوص درخواست‌های ایجاد شعبه در داخل یا خارج از کشور و مناطق آزاد تجاری (صدور موافقت اصولی و یا مجوز تاسیس و فعالیت)، مجموعاً تعداد ۶۲۱ مجوز فعالیت شعبه و ۱۲۲۶ مجوز فعالیت باجه برای بانک‌ها و موسسات اعتباری غیر بانکی پس از سیر تشریفات اداری مربوط توسط اداره مجوزهای بانکی صادر شد.

- با افزایش سرمایه بانک‌های ملی ایران، ملت، سپه، پارسیان، اقتصاد نوین و سینا از محل (مازاد ناشی از تجدید

جدول ۱۵-۱۸-تعداد مجوزهای صادره، تمدید و ابطال شده برای نهادهای فعال در بازار غیر متشکل پولی در سال ۱۳۹۹(۱)

ابطال/ تعلیق مجوز	جمع	تمدید مجوز	مجوز اولیه		
			مجوز فعالیت	مجوز تاسیس	
۱	۶۹	۶۱	۴	۴	تعاونی اعتبار
۰	۱۷	۱۵	۰	۲	صندوق قرض‌الحسنه
۱	۳۳	۳۰	۱	۲	واسپاری(لیزینگ)
۹۸	۲۷۰	۲۱۹	۳۹	۱۲	صرافی
۱۰۰	۳۸۹	۳۲۵	۴۴	۲۰	جمع

۱- با صدور مجوز تاسیس، امکان ثبت و ایجاد نهادهای مذکور و با صدور مجوز فعالیت، امکان فعالیت آن‌ها میسر می‌شود.